

Sebestyén Mihály

Nagybátyám utazása Atlantiszba

Amikor leültem, még nem tudtam, miről fogok írni, ugyanis semmi se köt az íráshoz, nincs közöm ahhoz, amiről az iskolában azt mondták, hogy fiacskám ez maga a vegytiszta, tömény és nagy adagokban mérgező irodalom. Ugyanis az órák során ilyenekre is figyelmettettem tanítványait az irodalom bajnoka, Bajna Ernő tanár úr, márpedig őt illet komolyan venni.

Szóval itt ülök a fehér papírlap előtt, nincs mivel telefirkálni, szégyelli az ember az apómarhákat felhajtani rá, különben sem vagyok hajdú, csordás, csobán, pásztor, lelki különösen nem leszek, a mi családunk köztudomásúan és hírhedten ateista, kivéve a nagybátyámat, aki valamilyen oknál fogva beszélgető viszonyban van az istennel, csak fekszik az ágyon felöltözve délután, be van takarózva állig, nyitva van a szeme, szerintem már tökéletesen tud tájékozódni a plafon faltjai és repedései között, lehetnek kedvenc útjai, utazásai, kalandok és emlékek között navigál. Nem szabad megzavarni, mondja apám, most éppen gondolkodik, olvasgat a gondolatai között, de én bizonyosra veszem, hogy istennel társalog, noha nem is mozog az ajka, de Bajna tanár úr mondta, és neki igazán hihetünk, hogy az ember képes némán fejben lejátszani óriási drámákat, akár egész hadseregek csaphatnak össze benne egy sík virtuális térben.

Nekem pedig nincs kedvem felhajszozni, betűkön át mondatokba szedni, szavakká ránkcolni a valóságot vagy annak képzelt változatát. Legszívesebben kimennék pisilni, de a húgom bezárolta magát a fürdőszobába, reménytelen küzdelem, félig teszi be az ajtót, megőrjít ezekkel az olasz délamerikás külvárosi tempókkal, ezekkel a neorealista színi előadásokkal, amikor hallok hogyan csorran, aztán zizegnek a könyv lapjai, hatalmas könyvtár van odabenn, már sikerült bevinni egy polcocskát, amelyen a bélműködés függvényében sorakoznak a különb-különb műfajok, könnyűek és vitorák, mellettük nehéz, súlyos sorsproblémákat görgető írásművek, vagyonleltárak és tenisztankönyvek, a seremetyevói repülőtér cirill betűs prospektusa, nálunk még/már senki sem tanul oroszul, a szláv betűk nyitjára magamtól jöttem rá, volt itthon egy vidéki rádióállomásnak elegendő régi gramofonlemez, mozartok és csajkovszkijok és debussyk meg bachok, ezeket imádtam a nagyapám, aki azelőtt vándorolt ki Németországba, hogy én felcsimpaszkodhattam volna a térdére, nem is így igaz,

nem vándorolt ki, hanem kintmaradt az endékában, berlinben, aztán valahonnan szerzett egy havert, az öregnek mindig voltak, minden lehetetlen helyen akadtak haverei, akik rejtélyes módon le voltak kötelezve a vén kalandornak, ezek lógatták át a falon, tavakon, alagúton, lezárt u-bahn vonalon kúszott keresztül, soha nem volt idő tisztázni a körülményeket, az agg faljáró ebben a tekintetben roppant székszávúnak mutatkozott; én megtanítottam a húgomat azokra a formás táncosnő alakú betűkre, ő pedig hálából kizárt a fürdőszobából, ahová természetesen, a lemezjátszó is be van szerelve, a gramofonlemezekből úgy válogat - szintén hangulataihoz idomítva -, mint egy valóságos lemezlovas, mint petőfi kendermagos tyúkjá.

Talán mondanom sem kéne, hogy a reptéri tájékoztatót a gondolkodó nagybátyám hozta, amikor egyszer még Moszkvába is elutazott egy gondolat, ötlet megsejtés nyomába, tudniillik azt vette a fejébe, hogy megnézi magának a lubjanka börtönt, ha lehet belülről is, azt meg igazán nem is illenék külön jeleznem, hogy egy kijev-moszkva-leningrád szervezett diákcsoporttal jutott el minden oroszok fővárosába, megkísérelte a lehetetlent, elszakadt a csoporttól, amikor azok a GUM-ba vagy CUM-ba vásárolni indultak, felült egy autóbuszra, majd leszállt három megállóval később, ugyanis megpillantott az ablakból egy csomó autót egymásba gabalyodva, kiválasztott egy araszolót és megállította, bemondta oroszul az úti célt, a férfi, úgy értem az orosz taxi kalmúk, tatár, cseremisiz vezetője nézte, nézte egy darabig utasát, azután intett neki, hogy menjen a francba, ne provokálja őt, u menyá jeszt családja, kiabálta utána, ha nagybátyám egyáltalán pontosan idézte a szavait, nem tudom, sok évvel ezután mesélte el családjának, amikor éppen nem gondolkodott az ágyon ruhástól. Nemzetközi mozdulattal adta tudtára, hogy nem normális a rokonom, ilyesmit kérni moszkvában egy külföldinek, pláne ha egyedül van és nem is beszél szovjetül, egyszerűen örültség, meg azt is érezte, hogy nagybátyám tuti, hogy mesüge, jobb esetben beépített azzant provokátor, hiszen a nyakában nem egy szemna márkájú fényképezőgép csapdosta kezdődő pocakját, hanem egy régi rolleyflex, ráadásul a hülye a lubjankára akar menni, na nem, ő aztán nem eszi meg ingyen a kefét, kihessentette az idegent a kocsiból. Kíváncsi rokonom ott állt egy téren, olyan szibériai hómezők nagyságú téren, el sem tudta olvasni a tér nevét, fogalma sem volt, hogy hol áll éppen, azért váltott buszról taxira, hogy esetleges követői nyomát veszítsék, amíg a nyelvrokonnal társalkodott megoldódott a közlekedési bonyodalom, az autók eltűntek, besötétedett, feltámadt a szél, nagybátyám úgy gondolta, hogy a moszkva folyó felől, ezért elindult a széllal szembe, mindig ilyen volt, szeretett a széllal szembe, ugyan mit veszíthetek, legfennebb a láncaimat, idézett ő is egy korszakjelző közhelyt, amikor lefékezett mellette egy fekete autó, az én apai nagybátyám, apám öccse, megérezte, hogy állami autó, szóval nem közönséges luxusautó, intettek neki, hogy szálljon be, nem volt tanácsos ellenszegülni, a tekintet nem hívogató, hanem parancsoló volt, egy nő fegyelmezte magát benn a hátsó ülésen, aki meglehetősen jól beszélt gallul, ez össze is vágott nagybátyám elképzeléseivel, hiszen tolsztojnál is az arisztokrácia folyton franciául társalog, lev nyikolajevics tehát nem tévedett, annál inkább a kelet-európai gondolkodó, a mondjuk-magyar, ha azt hitte, hogy szolgálatába állott a hölgy, akiről azért valahogy azonnal leritt, hogy egyenruhában a legcsinosabb, valamiért az áll legjobban rajta, abban válik felszabadulttá, ami mást megbéklyóz, ez is a célja az afféle egyenruháknak, nos apám öccse csalódott, ha azt hitte, hogy legott elviszik a kijelölt úti célhoz, rámutatnak, ujjukkal fenyegetően figyelmeztetik, hagyjon fel a történelem magánérdekű feszegetésével, csatlakozzon a kirán-

duló csoporthoz, amazokkal vonuljon az ermitázsba. Vagyis kolostorba. Hát ezért volt nagybátyám istenhívő. Ezzel szemben pacifista rokonságom abban a pillanatban már ott feszengett a fekete volga hátsó ülésén, és a hölgy azt mondta neki, hogy uram, kövessen. Nem a lubjankához mentek, ilyen csodákra még az inturiszt sem képes, nem is az inturiszt alkalmazottja volt a hölgy, hanem a titokvédelmi hatóságé, és bevitték egy őrsre, odaát az egykori világhatalomban biztosan nem így hívják, de hát ennek most semmi jelentősége sem volt, ugyanis megtiltották neki franciául, hogy beszéljen az egész ügyről, és Benci bátyám tényleg állta is az adott szavát, franciául a moszkvai kalandról soha nem is beszélt idegenek és honiak előtt, bevitték a *szekciára*, ahol felvették férfi hozzátartozóm adatait három nemzedékig visszamenően, kikérdezték terveiről. Nem volt hülye, tagadásnak, hammukázásnak nem is lett volna semmi értelme, hanem azért nem vallotta meg, honnan származott az ötlet, ki adta, hol olvasta, miként jutott az eszébe középkelet-európában a valamikori magyarországon (ma nem), hogy felkeresse wallenberg és gróf bethlen istván egykori miniszterelnök börtönét, ugyanis felmenőink az utóbbi úr és elődei szolgálatában állottak a mezősámsondi kastélyban még az osztrák-magyar monarchia elcsitul korszakában, illetve a svéd gróf megmentette nagyapám húgának férjét Budapesten egy rémes világháború utolsó hónapjaiban, de ez nem is része a történetnek, hanem csak azt hajtogatta, hogy kíváncsi volt, mintha készült volna erre a találkozásra, oroszul is hozzáfűzte já bül ljudopütnüj, ezen egy darabig, talán még most is nevetnek, tanították, hogy nem bül, hanem jóval hegyesebben kell ejteni, tartottak neki egy kis nyelvleckét, helyesen: *menyá eto intrigovalo*, jó hogy nem sütögették tüzes vassal, nem kergették végig izzó parázson, vagy nem alkalmaztak vízpróbát, azért mégiscsak humanisták (gumanyiszt), végeredményben össze sem mérhetők torquemadával vagy más inkvizitonnal, és ő még csak a szándék szirtjéről nyújtogatta a nyakát, de a lába alatt tátongó szakadék miatt onnan sehova sem eredhetett volna tovább. Az a kalmük vagy tatár férfi jelentett fel, erre mérget vehetsz, mondta ilyenkor Apám, de nagybátyám felháborodott, hogyan gondolhatsz ilyet, Pistám, az a taxisofőr mégiscsak rokonunk, neki is látnia kellett, hogy mondjuk - magyar vagyok, létezik valami, ami a volga mentiséget a géneken és századokon át is a felszínre hajtja; ne marhulj, torkollotta le az Apám, aki, mint jeleztem, iszonytatóan racionalista, felvilágosult szabadgondolkodó, nem foglya az istenhitnek, és nem hisz az ilyen genetikus kötődésekben, meg abban sem, hogy kétezer esztendő után is a biológiai örökségállományunk nagyjában-egészében kikezdehetetlen, el nem keveredett más génraktári készletekkel.

Megkérdeztem egyszer Bajna tanár urat, aki azt válaszolta, hogy korábban ő is ilyen magabiztosra keményítette volna ki önérzete gallérját, mint az Apám, de ma már egyáltalán nem tartja lehetetlennek, hogy mi a génjeinkbe belekódolva hordozzuk történelmi sorsunkat, amit lehet küldetéstudatnak, lehet balfaszásznak vagy sajátos túlélési technikának felfogni, mindig attól függ, hogy melyik oldalról közelítjük meg a kérdést, mit akarunk előtérbe helyezni, hová tesszük az olyan dolgokat, mint az ötfokú zene, meg a fűszeres ételek szeretete, a lóval való különös kapcsolatunk és azt, hogy tőlünk úgy mennek el a jövődő nobel díjasok, hogy azért mindvégig lélekben közöttünk maradnak, hiába amerika és los alamos sivatagi aranyhomokja.

Nagybátyám viszont megingathatatlan, holott a nagy gondolkodók szeretnek kételyeket támasztani önmagukban, a környezetükben, anélkül, hogy a környezet tisztában lenne azzal,

hogy ő most a kételyek tengerárján ide-oda sodródik nagybátyám eszméletében, fejében; szeretnek kételyt támasztani híveikben, hallgatóságukban, a lábuk előtt kuporgók szívében és epéjében. büntetlenül tehetik, hiszen ezekért a kételyültető mondatokért, töredékekért kapnak engedélyt, címeiket az egyetemektől, filozófiai iskoláktól, descartestől vagy az arisztotelész nevű utolérhetetlen görög mutatványostól, úgy építik fel a kétely kastélyát, mintha maguk valaha is kiléphetnének onnan és felszólíthatnák az összegyülteket kedves barátaim, népeim sikerült a kételyt feloldani, habemus néhány érvényes és használható válasszunk. Ha nem vagy szélhámós, soha azokra a kérdésekre nem válaszolhatsz, műanyag morzsákat szórsz kopogós téiben igazi didergő cinkék elé, de jól érzed magadat a bizonytalanságban, jobban mint a bizonyosság vályogfalai között, ugyanis míg a bizonyosság állapotában heversz, folyton attól kell rettegned, ha elég őszinte vagy önmagadhoz, ha a következő mozzanat is felsejlik előtted, attól kell félned, hogy a vályogházadat egy szellő is porig rombolhatja, míg a kétely sátrának falát legfeljebb behorpasztja, felfújja, megrezzenti az el nem érhető bizonyosság napi illúziója, valami apróbb lehetőség, a kétely vásznán feldereng egy kis haladék imbolygó gyertyalángja... Innentől kezdve rendszerint belealudtam a nagybátyám magyarázatába, holott nem is nekem, hanem önmagának idézte ezeket az ősrégi dolgokat, valószínűleg ezek jutottak az eszébe ebéd után, amikor ruhástól feküdt az ágyon, teljesen el tudott lazulni, előbb a lábujjaira összpontosított, a lábujjai úgy érezte, hogy elerőtlenednek, kifut belőlük a görcsös haladni akarás, tánc, menekülés, az oldalsassze, a nagy gól vágya, vagy a diadalmas betoppanás mozdulata, aztán az akarát a lábikrákon át felszáll a combba, az ember húsa felpuhul, porhanyós lesz, mintha csak szét dolgoznák könnyed öklök, ahogyan a kolbásztölteléket simítja-pufföli nagynéném a piros családközi dagasztótálban, belesuhan az ágyékodba a semmit akarás, nem kell vágyakoznod egy darabig az elérhetetlen és buta nőkre, a megkaphatóan szép és intelligens tanársegédecskékre, akiknek nagybátyám segít a disszertációjuk megírásában, gyakran az éjszaka közepén hívnak fel bennünket, mi már teljesen meg vagyunk szokva, hogy a nők éjszaka írják meg a doktorijukat, az elsődlegest, a közepeset vagy a piédzsdit, a bácsikám kételyeitől úgy felvillanyozódnak, mint galvani békacombjai, fecsegnek legalább egy félórát, elmesélik a gyermekkorukat és a freudi elfojtás által leigázott vágyaik maradékából libidó-istállót építenek. A további lazítás végül is eléri a hajtövet, a fejbőrt, az ember agyáról szétszóródnak a hangyák, kiürül a koponya természetpálotája, szabad vagy legalább tíz percig.

Nem szoktam kikönyökölni az ablakba, nem tartom erkölcsösnek, miként a reggeli tévézést sem. Így örökölttem, szokás, életviteli szabály, erősebben fogalmaznék - a törvény - jönn velem a szülői házból, ahonnan még nem szakadtam ki teljesen, de rövidesen el fogok pályázni, ugyanis így kívánja az illem, fölöttébb vonzó a kinyíló szabadulás széles tenyérbörtöne, azt teszem, amit a korábbi nemzedékek, néhány évre el kell hagyni a szülői támaszpontot, vállalnunk kell a kilövést, a földkörüli pályát, a keringést, csavarogni fogok Ausztráliában és hajópincér is lehetek, ha csak egy kicsit is repesztek, a karib-tengeren, rengeteg lehetőség és ellehetetlenülés vár reám, egyetemre egyelőre nem is gondolok, majd később, amikor már tudom, hogy hangya vagy tücsök kívánok lenni, mindkettő kétségtelen előnyökkel és legalább ugyanannyi hátránnyal kecsegtet, p. o. tücsökként iszonyatosan zseninek kell lenned, tévedni életveszélyes, hangyaként pedig vállalni kell a népszerűtlenséggel járó időfaktort (a hajszát és a holtidők kiküszöbölésének legellenszenvesebb módját is), a hátrányok

megélését, a csatornalépet és a felhőkarcoló magány szédületét, a diadalívet ugyanis nem hangyaboly fölé szokták emelni. Valójában mindezt csak azért említettem némi részletező hajlammal, amolyan bevezetésként, mert tegnap rátévedtünk a nagybátyám életútjára (mi ez a királyi többes, majdnem-magyarjaim?!!) és adódotok maradtam annak elbeszélésével, mi történt a felfedezőúton járó atyafiságommal a szovjetunióban. Amint kiszámítottam, nagybátyám azokban az években fejezte be a középiskolát, és bejutott az akkor még csak egy bés kolozsvári egyetemre, földrajz-történelem karon járkált fel és alá, sóhajtozva cigarettázott a marianum folyosóin, hánykolódott az osztálytermek között, a húgom ugyanott lesz majd valami idegen nyelvből szakos tanár, ma még, ha megengedsz nyájas olvasó egy ócska viccet, csak erőszakos, soha nem ereszt be idejében a fürdőszobába, dehogy akarok én leleselkedni, brahmsot hallgat, a sercegés meglepő módon kihalt a gramofonlemezekről, ki tudja, könnyen megtörténhetik, hogy óriási felfedezés küszöbén állunk, még senki sem foglalta írásba, de ha megtesszük, a legnagyobb cégeket is eláraszthatjuk felfedezésünkkel: a nyilvános illemhelyek légköre óvja a régi bakelitlemezek állagát, és akkor minden párizsi és londoni közbudiban a régi lemezek újra divatba fognak kerülni, a CD-gyártók monopóliuma megtöretik, mert a székrekedés a cédéseknek, ám a szapora hasmenés a hagyományos lemezkészítőknek kedvez majd.

A *szekcián* becsukták egy kisebb szobába, ahol az ablakokon rács is található, benn volt egy szék, egy mosdótál és rengeteg felirat a falon. Részben a hivatalos közegektől származott, ezt onnan lehetett tudni, hogy szép rendszeren voltak feltűzve a fehér betűs szavak a piros vászonalapra, és alá volt írva, kitől származik az illető idézet, például makarenkó, vlagyimir iljics lenin vagy sztálin, elfelejtették lecserélni, holott volt már vagy húsz is a kongresszusokból, mert fő az éberség elvtársak, és soha nem lehet tudni, mi következik a múltban és a jövőben, csak a jelen elszálló napjai a biztosak, *carpe diem*, amint azt Bajna tanár úr mondta nekünk, amikor látta, hogy szerteszt szunyókálunk a napon és nem olvasunk valami jó könyvet, ez a mi Bajnánk amolyan szorongásos típus, teljesítményorientált hangya, folyton azt hiszi, hogy el fogják taposni, holott ő már tényleg el van taposva, ha ekkora tudással itt ragadt a mi iskolánkban, és nem tudja, holnap is taníthat még, vagy mennie kell egy még ennél is rohadtabb suliba, vagy helyettesítésért kell előszobáznia a tanfelügyelőségen imelda vaszileszku (volt) elvtársnál, akinek a lakásába - ha el akarsz érni akármilyen kis előnyt is - úgy juthatsz be, hogy erőteljes lábmozdulattal kirúgod az ajtót, ugyanis a két kezed tele van vacak kis figyelmességgel, legkevesebb valami jévécé vacakkal, de ez itt nem a reklám helye, azért csak azt mondom, hogy a moszkvai falon volt egy hosszabb idézet, amiről nagybátyám úgy gondolta, hogy az a szovjet bétékából való, akkor még a sztálini volt érvényben, na egyszóval ezek voltak a szabályos kiírások, amikhez idehaza is hozzá lehetett szokni, annak, aki azokban az években járt (társadalmi, kor-) osztályokba, főosztályokba, hivatalokba, börtönökbe és a szabaduló irodákból jött ki, olyan sebesen, ahogyan lába bírta, nehogy meggondolják magukat a fiúbácsik, vagy azt mondják, párdon, párdon, excellentissime ac reverendissime, tévedés, tessék még visszafáradni kétévre, egy másik bencinek jött meg a szabaduló levele, a bűnbocsátó cédulája. A többi felirat is oroszul volt elképzelve és végrehajtva, hiszen a szovjet emberek mindenütt ott vannak, ahol a veszélyek nagyok, hol az élet (zsűny) a legforróbban harsog és utat követel magának a fejlődés, tanulta apám öccse, ekkor kezdett el az orosz betűkkel ismerkedni, a táncosnék ezen a hátsó szobán át léptek be a csa-

lád életébe, meg aztán a lemezek iszonyatosan olcsók voltak, mindenki aki csak egy kicsit is adott magára, aki értelmiséginek érezte magát, akinek ezt kellett beírnia a személyi lapjára, az orosz szüfnónikusokat és a Csárkáskirálynőt hozta haza a bőröndjében a szuból, eme cselekedetével tett eleget internacionalista kötelezettségének, nagybátyám is azt mondta magában, ha még egyszer kijöhet ebből a cellából, mert határozottan fogolynak érezte magát, holott nem volt ellene letartóztatási parancs, legalábbis senki nem mutatott föl semmilyen hivatalos iratot, ukázt, zapiszkát, ő is vásárolt majd egy lemezjátszót és néhány lemezt, mert nem volt haragtartó és csak a szépre akar egyszer majd emlékezni. Keresgélt a falon, a lendületesebben kiírt üzeneteket vette közelebről szemügyre, melyek mélységükben (valószínűleg patinásabb frissességükben) egy jóval mélyebben fekvő fehér réteget sértettek, így a beszűrődő fényben, mely a cella rácsajtaján át türemkedett be, könnyebben kibetűzhetőkké váltak, amolyan szívélyes üdvözlések voltak, nefelejcssek, memento vitae ac mori, vendégkönyv, falra vésett iktatókönyv, a számokat (és az éveket) másutt osztották, egészen jól elszórakozott, egyedül volt az elkülönítőben, senki sem zavarta, odakintről monoton alapzaj töltötte be a szűkülő teret, néha csörgött a telefon, valahol egy távolabbi folyosón ajtók vágódtak be és nyíltak jovialis csikordulással, csizma is dobbant tompán, de ezek csak súrolták a dobhártya idegvezgőzéseit, nem láthatta a jelenségek kiváltóit gondolkodó nagybátyám, aki akkor hús vagy hány éves lehetett, és amint ott olvasgatott, felfedezett egy ismerős nevet latin betűkkel írva, és arra gondolt, hogy élményeiből naplót készít, el fogja mesélni apámnak, aki akkor már dolgozott egy megjegyezhetetlen rövidítésnél, amelynek feladata volt az ócskapapírt összegyűjteni, kiválogatni, és az arra érdemeset átadni az állami levéltárnak, a többit a könyvtárnak vagy a hulladékgyűjtőnek, soha nem volt szabad elmondania, mit tartalmaztak a papírhegyek, amiket átválogatott tizenkét másik emberrel együtt, amazok mind beszéltek három-négy idegen nyelvet, valaha sokat jártak külföldre, aztán túlestek volt valamilyen fegyintézetben a növendéki állapoton, ebben-abbban, csupa fölösleges és a vitt, misztikus tudományban már doktori kalapot viseltek, apám volt a legfiatalabb közöttük, neki nem járt ki a doktori cím, őt csak kandidátus úrnak szólították, és semmit sem volt ajánlatos haza hozniuk, testi motozás is volt a munkaidő végeztével, rendes budipapírt osztottak szét közöttük, a kiselejtezésre ítélt anyagot szigorúan tilos volt bevonni a metabolizmus holdudvarába, ennek dacára mindenkinek volt egy rejtett kicsiny könyvtára valamelyik sarokban, amit nem fésültek át a felügyelettel megbízott korábbi vasmunkások és szegényparasztok, ugyanis utálták a papírnak még a bűzét is, dohos szagától köhögő-görcsöt kaptak, folyton rájuk parancsoltak, hogy nyissák ki az ablakot, szellőztetni, doktor urak, mert tüdővész lesz a vége, ezek a kis könyvtárak pedig észrevétlenül gyarapodtak, folytonos művészi takarásban voltak, ha valaki kihalt, a rangidős osztotta szét az igények sorrendjében a műveket, vitának helye nem volt a tulajdonjog fölött, mindennap valaki olvashatott a nyolc-kilenc órás munkaidő alatt, átlagban mindenkire kétszer került sor egy hónap körforgásában, észben kellett tartani az olvasottakat, aztán otthon lejegyezni, gondosan tárolni, nem hivalkodni a tanultakkal, készülni arra, hogy egyszer egyetemen kell előadni a tárgyat, vagy továbbmondani gyermekeiknek, ők semmit sem hallottak ray bradbury zseniális fahrenheitjairól, maguktól tölték ki a kiasakadémát a csipetke utcában, és munka közben, ha az egykori vasparasztok és szegénymunkások nem voltak hallóközelben, az olvasottakhoz kritikai megjegyzéseket kellett fűzni, elvárták, hogy kommentárokkal fűszerezd, vártak tőled, tőled, tőle

valamilyen teljesítményt. Rohadtul pragmatikusak voltak. A vitakozás tudományát gyakorolták egyetemi módszerek szerint, nyelveket és eszméket csereberéltek, egy-egy igetőért bemelegkedtek a kézikönyvtárnak nevezett legsötétebb pucikba, ott az ellobbanó gyufaszál mellett kellett kikeresni a kérdéses verbumot, a gyorsaság kifejezetten előny volt és megtanította a fiatalokat a kutatási idők helyes használatára.

Nagybátyám nagyon meglepődött a fali írás ki tudja hányadik szaván, ugyanis dagmar hermakora professzor nevét vélte kiolvasni, akinek az egyetemi könyvtárból kikölcsönözhatték egy munkáját, az értelmiség árulásáról, a gyáva megfutasról a felelősségvállalás hiányáról, a konformizmus diadalát öklözte oldalba a derék szerző *ám semmitmondó* címe miatt nem került a zárolt anyagok közé, bebizonyosodott, hogy az éberség olykor a másik, a hatalom nélküli oldalon élesebb, hiszen a cím csak annyit mondott ritmuszavarok vagy valami hasonló kardiológiai műszóval volt leplezve, mintha dagmar hermakora tudta volna, hogy olvasmányként rejtőznie kell, és a hölgy- vagy férfielvtárs, aki etőzta, más szavakkal a tudományok egyetemes szívgyógyászat osztályára küldte dagmar hermakorát Bécsből könyvével együtt, nagybátyám pedig a betűrendes központi katalógusban lelte föl, ahová beengedték kiváló jegyeinek köszönhetően g(elber) e(rnest) professzor közbenjárására.

Azért is felhívta magára figyelmet ama név, mert kilógott a sorból, amint azt egy nonkonformista értelmiségitől el is várja az ember, ha húsz éves és isteníti az ész hatalmát a testi erővel szemben, nagybátyám ugyanis rendszerint fel volt mentve a torna órák rémségei alól, szívgyengeségére való különös tekintettel nem is volt ördöngösség, nem különleges kapcsolatrendszer gyümölcse elérni ezt az orvosi műkegyelmet, annak ellenére kitűnően úszott elhagyatott halastavakban és imádott hegyet mászni, ahol az ember alig találkozott más teremtetett lényel. A fali írás szavai ceruzával voltak felfirkantva a fogda mészivére, ekkora hatalmas írófelület még nem állott hermakora professzor rendelkezésére, ugyanis nem valószínű, hogy azok közé tartozott volna korábban, akik adolf hitler ellen a bécsi bérházak falára irkáltak: ki a náccikkal, Ausztria a miénk. Bezzeg én megpróbáltam egyszer felírni a szent hillarius nemzeti kollégium melletti buszmegállóban, hogy le a dikivel, persze államnyelven, hogy ne keverjem magamat gyanúba, de csak az első hét betűt sikerült felkarcolnom azon a gyorsan alkonyodó decemberi délutánon, akkor jött a kettős busz, fel kellett szállni, mégis roppant büszke voltam magamra, kellemesen borzongtam, a hőstett el nem mondhatóságának odüsszeusi árbochoz kötöttsége kínzott, és micsoda siker volt, amikor másnap reggel arra járva, a kettős busz ablakából láttam, hogy az emberek megértették, mi ellen is akartam felemelni a ceruzámat, ugyanis az egész fal buzi-rózsaszínűre volt meszelve, a derék roma háztulajdonosok betojtak attól a *le ceuas...* kezdetű felszólítástól, a csodával határos módon még az éjszaka rózsaszín festéket szereztek a városbíró utcai közbiztonsági és festékügyi hivaltól, és megvédték a ház elejét.

A karcolatok között egy ceruzairat, ezek szerint tehát elfelejtették elszedni a bécsi professzor ceruzacsonkját, esetleg mindig hordott egyet kabátja hajtókájába bevarrva, valamilyen megmagyarázhatatlan érzelmességből kifolyólag idősebb férfirokonom mindig úgy képzelte, hogy piros vagy égszínké volt a ceruzacsonk színe, de ennek filológiája eltörpül az örökkévalóság unalma mellett, sokkal fontosabb volt, hogy végre értette egy üzenet nyelvéét, gót betűs német szöveg volt, ami magyarul annyit tett, hogy »itt voltam 1952 december 7-én, aki látja, adja tovább a hírt«, nagybátyám megjegyezte a bécsi telefonszámot is, én

nem, de hát tulajdonképpen csak tíz-tizenöt évvel ezelőtt hívhatta volna föl valaki a családból először azt a bécsi telefonszámot, ki tudja, ki veszi föl a kagylót, talán már a telefonszámok sem ötjegyűek, mint 1952-ben. aztán most állj oda és magyarázd meg egy rideg wiener schniczlínek, hogy tetszik érteni engem, gnädige frau. én hermakora professzorról hozok hírt, és amaz, a soha nem látott megkérdi, ki az a hogy is mondta uram herr profeszszor, és akkor te ott imbolyogsz bambán a kezében a kagylóval, szívedben az eltékozolt tantusz fölötti sajnálattal kidekorálva, kereségsz egy csomó hermakora között a bécsi telefonkönyvekben, és nincs időd a távbeszélő fülkében eltölteni azt az egy-két napot, amit Bécsre szántál az első európai körutad során, feladhatnál egy kised történeti közleményt a wiener zeitungnak, majd csak akad valaki, aki megstilizálja, arról, hogy a nagybátyád látta 1956 októberében moszkvában egy rendőrségi fogdában a harminckilencedik kerületben az -ovszkij prospekt és az -ovaja utca sarkán a professzor nevét, akkor már négy éve nem meszeltek, nem is volt fontos; az eltelt negyven esztendő alatt ugyanis felkutatad, hermakora professzor 1952-ben az orosz meghívásra, mint afféle haladó nyugati baloldali szimpatizáns a szocializmushoz utazott, rendre fogadták őt a legfontosabb szovjet filozófiai kutatóintézetek, kézről kézre adták, végül elvitték a krimbe üdülni, és napszúrást kapott, rosszul lett, váratlanul meghalt, akkor megnézed még egyszer életrajzi adatainak innenső végét, a földi létezés alóli felmentés időpontját, és meglepődsz, mert azt írja a lexikon, hogy »1953 január 12-én hunyt el«, ami ismerjük el szép teljesítmény még egy krimi Napocskától is, amelynek heve januárban megöli a zord telekhez szokott osztrák professzorokat.

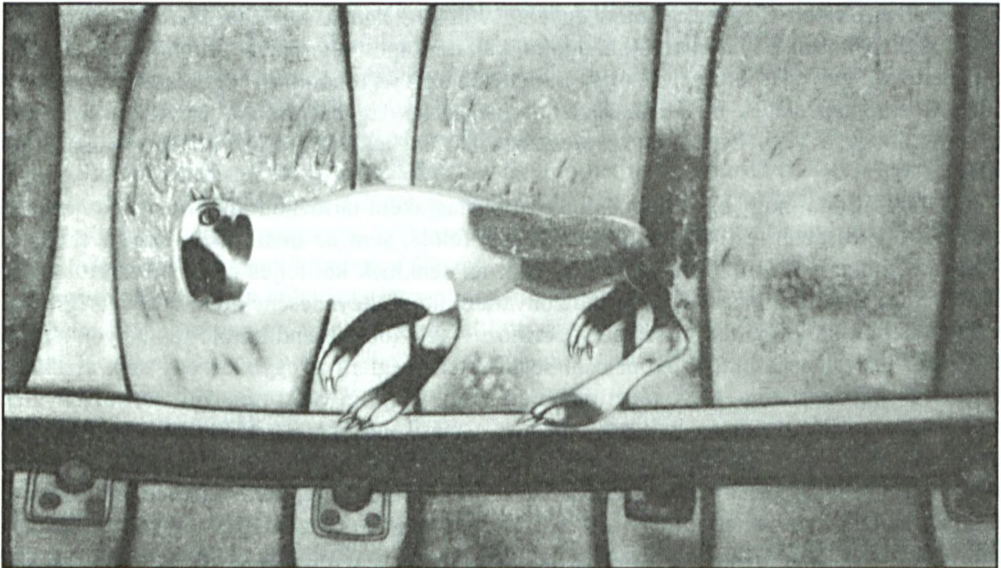
Nagybátyám akkoriban rengeteg dologtól tartott, sokféle sötét árnyalat jövőkép vázlata suhant át elméjén, a félelem belekapott - ha nem is mutatta ki - szívének kamrájába, a pitvarokban udvaroltatott magának, holott egyedül volt a cellában egy éjszakán és egy másik napon keresztül, senki sem akarta kihallgatni, kétszer kapott enni, nem tudom mit, valahogy soha nem volt lényeges a mesélés során, mit ettek a szovjet rendőrségi fogda szállóvendégei, kinek-kinek a képzeletére bízták az asztali csemegézést, nagybátyám a legkevésbé sem gondolt arra, hogy ő vagy hermakora professzor a korán beköszöntő orosz télben napszúrás áldozata lehet.

Azt furcsállotta, hogy egy átlagos diákcsoport tagjaként tartózkodott *benn* a szovjetföld legszebb fővárosában, és senki sem érdeklődött felőle, sem az imsz titkár, sem a csoport biztonsági embere, chisu zoltán-radu, nem tűnt fel senkinek két teljes napon keresztül az ő távolléte, noha adatait már rögzítették, bizonyára eljutott eltévedésének híre a követségre is, mégsem kérték ki, küldötték vissza a csoporthoz. Nagy volt a csend körülötte, nagyon nagy. Ha olykor szavakat hallott, azokból nem sokat értett, végtére is egyetlen egy szót érzékelt idegesebb reszketésüként, folyton azt mondták, hogy vengrija vagy vengrijii, ami bizonyára ragozott alakot takart vagy egyik a hímnemet, a másik a nőnemet jelentette, jelzem, nem tanult (meg) oroszul, fogalma sem volt, mit jelent az a vé betűs ideges izgalmat kiváltó szó, talán valami rendőrségi ügy, bűnözők, egy rosszhírű kerület neve, nem, nagybátyám határozottan csak azt a szót ismerte, hogy rumunijjá, de nem hozta összefüggésbe a vengerkákkel, akikről pedig hallott, hiszen a századelő magyar íróinak tollán többször is megfordult a kifejezés.

Mindezek helyett a harmadik napon kora hajnalban feltuszkolták egy hosszú zöld személyvonatra, kísérőt adtak melléje, egy morcos legényt, aki egyidős lehetett vele, mégsem

akart szóba állni egész úton, csak mikor átléptek valahonnan valahová, hosszabb veszteglés, kerékcattogtatás, ellenőrzés után és az első állomáson már két nap múlva románul is beszéltek, súgta oda az a katona angolul, értitek angolul motyogta 1956-ban egy másodosztályú fülkében, akkor már két napja csak keserű gyarló teát ittak és kétszersültet ropogtattak, dohos kétszersültet, amit még vlagyimir iljics rágesálhatott meg először a szibériai gondolkodói edzőtáborban, *you are lucky, there is some trouble in Hungary, we send you home, you foolish idiot*, ennyit mondott neki, többször nem is szólalt meg, míg le nem szálltak a vonatról, és nagybátyámat egy dzsip várta, bevitték az Árpád-tarján útra, de innen már a történet hazai földön játszódik és mindenki el tudná regélni, legendázni, mi történhetett a nagybátyámmal.

Sok nem, mert rövidesen hazajött és két évig nem iratkozhatott vissza az egy bére, aztán megszüntették a filozófia kart, de az ő utolsó évfolyamuk még államvizsgázhatott, attól kezdve lefekszik minden ebéd után az ágyra, ilyenkor nem szabad zavarni, belemerül a plafon térképébe és utazik képzeletben platontól a plafon másik végéig, ahol feldereng atlantisz elsüllyedt partszegélye és kormányzói palotája, a lubjanka, az ideális állam mintája.

Földi Péter festménye